

Όταν το «Δεύτε τελευταίον ασπασμόν...» έσμιξε με το «Ησαΐα χόρευε...»

του Κώστα Μαυρίδη, Ευρωβουλευτή

Η τουρκική εισβολή στην Κύπρο ξεκίνησε ξημερώματα της 20ης Ιουλίου 1974. Λίγες μέρες μετά, οι Τούρκοι έμπαιναν στο χωριό Δίκωμο, στα ριζά του Πενταδάκτυλου, δολοφονώντας αδιακρίτως. Μια ομάδα κατοίκων έφευγαν από την άλλη άκρη του χωριού στοιβαγμένοι σε ένα λεωφορείο, όταν σχεδόν είχε νυχτώσει και τα τουρκικά αεροπλάνα δεν μπορούσαν να βομβαρδίζουν. Αφού πέρασαν μέσα από καμένες περιοχές, μερικές φλέγονταν ακόμη, κατέληξαν στο Παλαιχώρι, στο Τρόοδος. Εκεί, με άλλα παιδιά, στήθηκε κι αυτός στη γραμμή για το συσσίτιο, στο Δημοτικό Σχολείο του χωριού.

Μήνες αργότερα, η οικογένειά του, γονείς και πέντε παιδιά, βρέθηκαν στην Κλήρου, σε μια παράγκα δίχως πόρτα. Εκεί, η μάνα τους, η Χρυσταλλού, βρήκε μια παλιά μηχανή πετρελαίου και άρχισε να τηγανίζει πατάτες με αυγά, όπως στο χωριό. Μια μέρα άκουσε τον πατέρα του να της λέει:

- Χρυσταλλού μου, θα ξαναπάω στις αραβικές χώρες για δουλειά. Εσύ να πάρεις τα παιδιά σε διαμέρισμα στη Λευκωσία κι εγώ θα στέλλω χρήματα όπως πριν.

Η Χρυσταλλού είπε μόνο ένα «εντάξει Αντρέα μου» κι ένα δάκρυ της χόρευσε όλη την πίκρα του ξεριζωμού και την απόφαση να ξεκινήσουν από την αρχή. Έτσι, πήρε τα παιδιά και νοίκιασε διαμέρισμα σε πολυκατοικία στη Λευκωσία. Πρώτη φορά σε διαμέρισμα, δύο αποχωρητήρια, πάτωμα παρκέ κι ερμάρια εντοιχισμένα. Τον ιδιοκτήτη της πολυκατοικίας δεν ενοχλούσαν τα παιδιά, μόνο το ενοίκιο στη μέρα του ζήτησε, για να ξεπληρώνει το χρέος στην τράπεζα. Το διαμέρισμα εξοπλίστηκε με τα απαραίτητα κι η μάνα συνέχισε να μαγειρεύει συχνά πατάτες τηγανιτές με αυγά, με αποξηρα-

μένο δυσόμο, όπως στο χωριό.

Πέρασαν τα χρόνια, τα παιδιά πήραν τον δρόμο τους και ο Αντρέας κι η Χρυσταλλού «έφυγαν» μαζί όπως το επιθυμούσαν. Πρώτα «έφυγε» η Χρυσταλλού, σε πλήρη διαύγεια, εν μέσω κορωνοϊού. Ήταν Μεγάλη Δευτέρα αλλά λόγω πρωτοκόλλου, η σορός της κρατήθηκε σε ψυγείο στο νεκροτομείο του Νοσοκομείου Λευκωσίας, μέχρι να γίνει η κηδεία. Ο Αντρέας, κατάκοιτος στο κρεβάτι για μήνες, με μειωμένη μνήμη κι αντίληψη, ψέλλιζε μερικές λέξεις. Ούτε που κατάλαβε τι είχε γίνει... Γι' αυτό τα παιδιά αποφάσισαν να μην του αναφέρουν για τη μάνα τους, για να μην τον στενοχωρήσουν. Την επομένη μέρα ο Αντρέας αναζήτησε τη Χρυσταλλού.

- Είναι έξω στα κουνέλια, αντέτεινε ένα από τα παιδιά του, για να τον καθησυχάσει.

- Μα αφού μου μίλησε. Είναι κάπου μόνη της και κρυνώνει. Θα πάω να τη βρω, ψέλλισε εκείνος.

Πού θα μπορούσε να πάει ένας παππούς 95 χρονών, καθηλωμένος στο κρεβάτι, με οξυγόνο από τη μύτη και τροφή από λάστιχο στο πλευρό του...

Την επομένη μέρα έφυγε κι εκείνος από τα εγκόσμια, για να συναντήσει τη Χρυσταλλού του. Την Τρίτη μετά το Πάσχα, οι δυο τους βρίσκονταν δίπλα-δίπλα, καθένας στο φέρετρό του, μπροστά στο εικονοστάσι της εκκλησίας για την κηδεία στην προσφυγιά. Στο τέλος, με το «Δεύτε τελευταίον ασπασμόν...», ο συχωριανός τους Αντρέας του Γούναρη, κοιτάζοντας τα φέρετρα, σχολίασε:

- Ήμουν παιδί τότε, και έτοιμους θυμάμαι όταν παντρεύτηκαν στο Δίκωμο, ο ένας δίπλα στον άλλο μπροστά στο εικονοστάσι.

Εκείνη την ώρα χτύπησε η καμπάνα. Το «Δεύτε τελευταίον ασπασμόν...» έσμιξε με το «Ησαΐα χόρευε...» του Άι Γιώργη στο Δίκωμο. Ο Αντρέας κι η Χρυσταλλού έφυγαν μαζί, όπως έσμιζαν 73 χρόνια πριν, στο χωριό τους.